

елементів, а також масштабом і глибиною юридичної освіти і правового виховання, якісною професійною підготовкою юристів, ступенем розвитку юридичної науки і правового мислення [4].

Результати проведеного дослідження переконують, що показником правової культури є права активність особистості як вища форма правомірної поведінки і правового мислення, що припускає: наявність високого рівня правосвідомості; цілеспрямовану, ініціативну правову діяльність особи, що перевершує звичайні вимоги до можливої і належної поведінки. Права культура особи сприяє виробленню стилю правомірної поведінки.

Отже, права культура прикордонника – це його позитивна права свідомість у дії. Вона включає перетворення військовослужбовцем своїх здібностей і соціальних якостей на підставі правового (професійного, військово-прикордонного, службового) досвіду.

Список бібліографічних посилань

1. Хоружий Г. Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2012. 320 с
2. Котюк В. О. Теорія права. Київ : Вентурі, 1996. 208 с.
3. Щербань П. М. Прикладна педагогіка: навчально-методичний посібник. Київ : Вища школа, 2002. 100 с.
4. Райко В. В. Формування в офіцерського складу Державної прикордонної служби України правосвідомості як складової правової культури особистості. *Збірник наукових праць № 36. Частина II. Серія : педагогічні та психологічні науки*. Хмельницький : Вид-во Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2006. С. 122–125.

Отримано 04.04.2022

УДК 351.741(73)

МОГІЛЕВСЬКА Л. Г.,

кандидат юридичних наук, доцент, старший викладач кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-3312-9199>

ДОСВІД США ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ДИТИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Аналіз такого складного за обсягом, важливістю і змістом питання, як забезпечення прав і свобод найменш захищеної та вразливої верстви суспільства – дітей, неодмінно потребує розгляду зарубіжних напрацювань, адже вивчення зарубіжного досвіду сприяє розширенню наших уявлень про досліджувані правові явища, допомагає поглянути на ту чи іншу проблему під іншим кутом зору, зіставити власні здобутки зі здобутками зарубіжних колег, не марнувати час на вирішення проблем, які вже знайшли вирішення на сторінках закордонних видань. Та й, власне, надзвичайна наукова актуальність і практична користь будь-яких порівняльно-правових досліджень безсумнівні [1, с. 55]. На наш погляд, ця теза додаткових уточнень не потребує та найбільш повно відображає актуальність, необхідність і важливість зарубіжного досвіду забезпечення прав і свобод дитини в діяльності поліції. Особливої уваги заслуговує досвід Сполучених Штатів Америки, оскільки саме в цій країні поліцейські відомства є одними з найбільш ефективних та цікавих у відповідному контексті.

Загалом, робота із дітьми або особами неповнолітнього віку із забезпечення їх прав і свобод здійснюється поліцією США в межах: 1) загальносоціального законодавства, норми якого спрямовані на підтримку дитинства та проведення захисної роботи із неповнолітніми; 2) законодавства, яке регулює систему ювенальної юстиції. Так, відповідно до першого варіанту поліція США фактично постає як система органів соціального захисту населення країни, зокрема дитячої верстви населення. У США приділяється велика увага захисній роботі з дітьми, які пішли з дому, та безпритульними: функціонують притулки і гуртожитки, проводяться індивідуальні та групові консультавання, бесіди з батьками з метою повернення дитини в сім'ю; надається допомога сім'ям, які знову об'єдналися з дітьми, тощо. Досить серйозно у США ставляться до правового статусу дитини. Так, у державі вагітна жінка та її ще ненароджена дитина – це юридично два роздільні суб'єкти, і якщо майбутня мати веде спосіб життя, шкідливий для її майбутньої дитини, то правоохоронні органи можуть примусово ізолювати її з метою попередження вживання наркотиків, алкоголю чи паління [2, с. 63–64].

Крім того, важливим моментом діяльності поліції США щодо забезпечення прав і свобод дитини, а також соціального захисту цієї верстви населення є те, що такий орган виступає одним із суб'єктів-ініціаторів спеціальних соціальних програм. Наприклад, у різних штатах поліція нерідко розробляє, впроваджує та підтримує функціонування програм, що передбачають роботу спеціальних поліцейських атлетичних клубів, до участі в яких залучаються неповнолітні з метою їх фізичного та морального виховання. Нерідко до таких програм залучаються неповнолітні, які входять до «групи ризику» [3, с. 351].

Забезпечення прав і свобод дитини також має виключно важливий характер у процесі виконання поліцією її прямих функцій, що виявляється в системі ювенальної юстиції США. Її виникнення пов'язується зі створення у 1899 р. в м. Чикаго першого у світі «дитячого суду», який розглядав справи стосовно неповнолітніх. Розвиток ювенальної юстиції у США «на сучасний лад» відбувся у 60-х роках ХХ ст. Саме тоді в повному обсязі почала впроваджуватися модель реабілітації неповнолітніх. У 1961 р. ухвалюється Закон про контроль над злочинністю молоді та неповнолітніх, а для його виконання розпочинається розробка федеральних програм, спрямованих на її стримування. У 1974 р. розробляється новий Закон щодо правосуддя для неповнолітніх і попередження делінквентності, який із поправками чинний і сьогодні. Згідно із цим Законом при Міністерстві юстиції був заснований відділ з аналогічною назвою (ОJJDP) для забезпечення федерального керівництва та підтримки штатних і місцевих органів влади в покращенні системи правосуддя для неповнолітніх, проведенні досліджень у цій сфері, підготовці та впровадженні профілактичних програм [4, с. 99–100].

На сьогодні система ювенальної юстиції у США – це розгалужена система різних органів, одним з яких є поліція. При цьому забезпечення прав і свобод дітей у межах реалізації повноважень поліції в ювенальній галузі виявляється в наявній доктрині «батьківської турботи», заснованій на принципах виховання та піклування. Відповідно до цієї доктрини притягнення неповнолітніх до відповідальності за вчинення правопорушень є максимально суворим заходом. Натомість, першочергово до відповідальності притягаються батьки неповнолітніх правопорушників. Таким чином, у США прагнуть максимально «віддалити» момент реального покарання неповнолітніх для збереження їх виключних прав, що обумовлено вразливим статусом цієї верстви населення Сполучених Штатів Америки [5, с. 45].

Однак, незважаючи на те, що досвід США в багатьох сферах є прогресивним і цілком прийнятним до запозичення, не слід сприймати сучасні тенденції забезпечення прав дитини в діяльності поліції, які існують у цій державі, як панацею, тому що загалом

сфера захисту прав людей в Америці не позбавлена недоліків. Наприклад, у США служби омбудсмена сформовані у штатах, містах і навіть в окремих установах – лікарнях, школах, університетах тощо. Водночас на федеральному рівні цей інститут у США не запроваджений [6, с. 49–51]. Таким чином, федерально уповноваженої службової особи, яка б відповідала за рівень забезпечення прав дітей у діяльності різних органів влади, у зазначеній країні фактично не існує. Крім того, у Сполучених Штатах досі не ратифікували Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації проти жінок та Конвенцію ООН про права дитини (крім США до неї не приєдналася лише Сомалі). Країна відмовляється від співпраці з конвенційними механізмами розгляду індивідуальних і колективних скарг про порушення державами прав людини, наполягаючи, що американська судова система справляється із цим завданням без зовнішньої допомоги. Систематично американська влада продовжує страчувати неповнолітніх [7].

Таким чином, аналіз досвіду Сполучених Штатів Америки щодо забезпечення прав і свобод дитини в діяльності поліції дав можливість виокремити такі позитивні моменти, які слід використати вітчизняному законодавцю в національних реаліях:

- посилення ролі поліції в системі органів соціального забезпечення прав дітей через поглиблення її участі в різноманітних соціальних програмах;
- формування дієвої та широкої нормативно-правової бази у сфері забезпечення прав і свобод дитини, яке має стати основою діяльності поліції в цій сфері;
- запровадження окремої, незалежної від будь-якої з трьох гілок влади уповноваженої інституції у сфері нагляду та контролю за дотриманням прав і свобод дитини в діяльності всіх органів державної влади, зокрема поліції;
- поліпшення професійності, розширення повноважень і механізмів взаємодії з органами соціального забезпечення населення національних органів ювенальної превенції.

Список бібліографічних посилань

1. Мельник Р. С. Адміністративно-господарське право як структурний елемент системи адміністративного права: зарубіжний досвід та національні особливості. *Право і Безпека*. 2010. № 2 (34). С. 55–59.
2. Ковчина І. М. Вивчення досвіду соціально-правового захисту дітей та молоді у США та Канаді. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2007. Вип. 6. С. 63–73.
3. Основы социальной работы : учебник / отв. ред. П. Д. Павленок. 2-е изд., испр. и доп. М. : ИНФРА-М, 2003. 395 с.
4. Шостко О. Ю. Нова модель ювенальної юстиції у США. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2004. Вип. 8. С. 99–101.
5. Ювенальна юстиція : навч. посіб. / А. Гусев, Ю. Костова, Н. Крестовська та ін. ; за заг. ред. Н. Крестовської. Одеса : ОЮІ ХНУВС, 2006. 160 с.
6. Зеленцов А. Б. Контроль за деятельностью исполнительной власти в зарубежных странах : учеб. пособие. М. : Изд-во РУДН, 2002. 49 с.
7. Трестер Ю. О. Міжнародні механізми захисту прав дітей. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 9. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=632>.

Отримано 20.05.2022

